

ГЕОМАП ДОО, Скопје

ГЕНЕРАЛЕН УРБАНИСТИЧКИ ПЛАН НА ГРАД СКОПЈЕ (2022-2032)

СЕКТОРСКА СТУДИЈА

**ДЕМОГРАФСКИ РАЗВОЈ НА ГРАД СКОПЈЕ
ЗА ГЕНЕРАЛЕН УРБАНИСТИЧКИ ПЛАН (2022-2032)**

(ЗАВРШЕН ИЗВЕШТАЈ)

Членови на тимот:
Проф. д-р Благоја Маркоски
Проф. д-р Никола В. Димитров

Скопје, 2022

СОДРЖИНА

ТЕРМИНОШКИ РЕЧНИК 5

ВОВЕД	9
1. ДЕМОГЕОГРАФСКА АНАЛИЗА НА НАСЕЛЕНОСТА И НАСЕЛЕНИЕТО ВО СКОПСКИОТ РЕГИОН (ПОСТОЈНА СОСТОЈБА)	9
1.1. ГЕОГРАФСКА РАЗМЕСТЕНОСТ НА НАСЕЛЕНИТЕ МЕСТА И НАСЕЛЕНИЕТО ВО СКОПСКИОТ РЕГИОН.....	9
1.1.1. РАЗМЕСТЕНОСТ НА НАСЕЛЕНИЕТО ВО РУРАЛНАТА СРЕДИНА.....	11
1.1.2. РАЗМЕСТЕНОСТ НА НАСЕЛЕНИЕТО ВО ГРАДСКАТА СРЕДИНА НА СКОПЈЕ	11
1.1.2.1. ДЕФИНИРАЊЕ НА ПРОСТОРНИТЕ ЕДИНИЦИ ЗА АНАЛИЗА НА НАСЕЛЕНИЕТО ВО ГРАД СКОПЈЕ ВО ГРАНИЦИ НА ГУП (ОПШТИНИ, ГРАДСКИ РЕОНИ И ЧЕТВРТИ).....	11
1.1.2.2. ДЕФИНИРАЊЕ НА ДЕМОГРАФСКИТЕ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА АНАЛИЗА НА НАСЕЛЕНИЕТО ВО ГРАДОТ СКОПЈЕ	14
1.1.2.2.1. ДИНАМИКА НА НАСЕЛЕНИЕТО НИЗ ПОПИСИТЕ	14
1.1.2.2.2. НАСЕЛЕНИЕ ВО СКОПСКИОТ РЕГИОН СПОРЕД ТИП НА НАСЕЛЕНИТЕ МЕСТА ВО 2021 Г.....	17
1.1.2.2.3. ГУСТИНА НА НАСЕЛЕНИЕТО ВО СКОПСКИОТ РЕГИОН ПО ОПШТИНИ И НА НИВО НА ГРАД СКОПЈЕ ВО ГРАНИЦИ НА ГУП ВО 2021 Г.....	18
1.1.2.2.4. ПОЛОВА И СТАРОСНА СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО ВО ГРАДОТ СКОПЈЕ	25
1.1.2.2.5. ОДЛИКИ НА СТАРОСНАТА СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО ВО ГРАДОТ СКОПЈЕ	26
1.1.2.2.6. ДИНАМИКА НА ПРИРОДНИОТ ПРИРАСТ КАЈ ГРАДСКОТО НАСЕЛЕНИЕ ВО СКОПЈЕ ВО ПЕРИОДОТ ОД 2012-2021 Г.....	33
1.1.2.2.7. НАСЕЛЕНИЕ СПОРЕД ОБРАЗОВАНИЕ	38
1.1.2.2.8. НАРОДНОСНА СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО ВО ГРАД СКОПЈЕ ВО ГРАНИЦИ НА ГУП.....	52
1.1.2.2.9. СОЦИОЕКОНОМСКИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА НАСЕЛЕНИЕТО ВО ГРАДОТ СКОПЈЕ	53
1.1.2.3. ДЕМОГРАФСКИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ОДЛИКИТЕ НА ДОМАЌИНСТВОТА ВО ГРАДОТ СКОПЈЕ	64
1.1.2.4. МИГРАЦИИ НА НАСЕЛЕНИЕТО ВО ГРАД СКОПЈЕ ВО ГРАНИЦИ НА ГУП.....	74
1.1.2.5. ОДРЕДУВАЊЕ НА ОПШТИОТ И ПОСЕБНИОТ ДЕМОГРАФСКИ КАПАЦИТЕТ НА ПЛАНСКИОТ ОПФАТ СПОРЕД: ТЕРИТОРИЈАЛНИТЕ, ВОДНИТЕ И РЕКРЕАТИВНИТЕ РЕСУРСИ И ПРИГРАДСКАТА СЕЛСКО-СТОПАНСКА БАЗА	76
2. СИНТЕЗА (ПРОЦЕНКА И КАРАКТЕРИСТИКИ НА ДОСЕГАШНИОТ РАЗВОЈ)	80
2.1. РЕЗУЛТАТИ ОД АНАЛИЗАТА НА ПОСТОЈНАТА СОСТОЈБА	80
2.2. SWOT АНАЛИЗА	87
3. ЦЕЛИ (ЗА ОРГАНИЗАЦИЈА И КОРИСТЕЊЕ НА ПРОСТОРОТ)	91
3.1. УТВРДУВАЊЕ НА ОПШТИ ЦЕЛИ ЗА ОРГАНИЗАЦИЈА И КОРИСТЕЊЕ НА ПРОСТОРОТ	91
3.2. УТВРДУВАЊЕ НА ПОСЕБНИ ЦЕЛИ ЗА ОРГАНИЗАЦИЈА И КОРИСТЕЊЕ НА ПРОСТОРОТ	91
3.2.1. ОРГАНИЗИРАНА УСЛОВЕНА МИГРАЦИЈА НА НАСЕЛЕНИЕТО.....	91
3.2.2. РАСТЕРЕТУВАЊЕ НА АГРАРНАТА ПРОСТОРНА СЕГРЕГАЦИЈА.....	92
3.2.3. СПРЕЧУВАЊЕ СОЦИЈАЛНА И ЕТНИЧКА ПРОСТОРНА СЕГРЕГАЦИЈА	93
3.2.4. ПОДОБРУВАЊЕ НА КВАЛИФИКАЦИСКАТА И ОБРАЗОВНАТА СТРУКТУРА	93

4. ПРОЕКЦИЈА (ПРОГНОЗА НА ИДНИОТ РАЗВОЈ)	95
4.1. Прогноза и проекција на бројот на жители.....	95
4.2. Прогноза на бројот на домаќинствата	98
4.3. Демографски карактеристики (фертилитет, наталитет, морталитет, миграција)	100
4.4. Условеност на стопанскиот развој	100
4.5. Просторни можности	101
4.6. Активно население по дејности.....	102
4.7. Хипотези за останатите проекции	102
5. ПЛАНСКИ ОДРЕДБИ.....	104
5.1. Одредби за просторно планска и урбанистичко планска легислатива.....	104
6. АКТИВНОСТИ И ДИНАМИКА ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА ЦЕЛИТЕ	107
7. ПРЕПОРАКИ, ПРИНЦИПИ И ТРЕНДОВИ ОД МЕЃУНАРОДНАТА ПРАКСА.....	117
Индикатори за цел 3	118
Индикатори за цел 4	119
Индикатори за цел 5	119
ЗАКЛУЧОК СО ПРЕПОРАКИ.....	121
ЛИТЕРАТУРА	128

ТЕРМИНОЛОШКИ РЕЧНИК

Активното население го сочинуваат лицата на возраст над 15 години и тие може да бидат: - вработени; - во работен однос или самостојно; - невработени - лица кои прекинале работа поради банкротирање на работодавецот, сезонски карактер на работата, лица кои чекаат да отпочнат со нова работа, ученици, студенти, пензионери, домаќинки, невработени и други лица кои бараат работа.

Брак е заедница на живот на маж и жена уредена со закон, во која се остваруваат интересите на брачните другари, семејството и општеството.

Бруто-стапка на репродукција претставува просечен број на женски деца кои би ги родила една жена на фертилна возраст (15-49 години) под услов специфичните стапки на фертилитет да останат исти како во набљудуваниот период.

Витален индекс покажува однос меѓу живородените деца и умрените лица.

Вкупно население претставува збирот на: - Лицата кои имаат место на вообичаено живеење во државата, без оглед дали во моментот на пописот на население се наоѓаат во местото на живеење или во друго место во државата; - Странците кои имаат одобрение за престој во државата; - Лицата кои имаат место на вообичаено живеење во државата, а кои во времето на пописот се на работа во дипломатско-конзуларни претставништва; - Лицата кои имаат место на вообичаено живеење во државата, но во времето на Пописот, помалку од една година се наоѓаат на работа во странство, како и членовите на нивните домаќинства; и - Лицата кои имаат место на вообичаено живеење во државата, а кои не ги поседуваат сите потребни документи согласно закон.

Вкупна стапка на фертилитет - го покажува веројатниот просечен број на живородени деца што би ги родила една жена од набљудуваната генерација, во фертилниот период (15-49 години), под услов на исто влијание на специфичните стапки на фертилитетот, како и во набљудуваната година, без влијание на морталитетот.

Внатрешни миграции се нарекуваат преселувањата на населението од едно во друго место на живеење во рамките на државата.

Возраст претставува наполнети години од животот на лицата единици на конкретен попис.

Вработеност, во согласност со меѓународните стандарди се подразбира секоја економска активност во траење од најмалку еден час во набљудуваната недела.

Домаќинство претставува секоја семејна или друга заедница на лица кои изјавиле дека живеат заедно и заеднички ги трошат своите приходи за намиривање на основните животни потреби (домување, исхрана и друго), без оглед дали сите членови постојано се наоѓаат во местото каде што е населено домаќинството или некои од нив подолго време престојуваат во друго населено место, односно странска држава, заради работа, школување или од други причини.

Доселено/отселено лице се смета секое лице кое се преселува од едно населено место во друго населено место во рамките на иста општина, од едно населено место во друго населено место на територијата на друга општина, како и лице кое се преселува од една во друга држава и обратно.

Економска активност претставува белег според кој населението (во работна смисла) се групира, како активно и неактивно население.

Живородено дете - Живораѓање е комплетно исфрлање или вадење на производот на зачетокот од телото на мајката, независно од траењето на бременоста, кој по тоа одвојување дише или покажува други знаци на живот како отчукувања на срцето,

Дел 1:

ДЕМОГРАФСКИ РАЗВОЈ НА ГРАД СКОПЈЕ ЗА ГЕНЕРАЛЕН УРБАНИСТИЧКИ ПЛАН (2022-2032)

ВОВЕД

Демографската анализа на населението и населеноста воопшто, меѓу другите е една од клучните студии за изработка на регионалните и урбанистичките планови. Во тој контекст е поставена и анализата за демографскиот развој на градот Скопје за изработка на Генерален урбанистички план (2022-2032).

Непосредните проучувања на демографскиот развој во оваа секторска студија опфаќаат:

- демогеографска анализа на населеноста и населението во Скопскиот Регион со сите демографски структури на населението, домаќинствата и миграциите,
- синтеза на карактеристиките на досегашниот развој со постојна состојба и SWOT анализа,
- целите за организација и користење на просторот,
- проекција со прогноза на идниот развој на населението,
- плански одредби за ГУП на Скопје,
- активности и динамика за реализација на целите и
- препораки, принципи и трендови од меѓународната пракса.

Наведените содржини во продолжение се разработени поединечно, со фактографски алфанумерички податоци, графички и картографски прикази.

1. ДЕМОГЕОГРАФСКА АНАЛИЗА НА НАСЕЛНОСТА И НАСЕЛЕНИЕТО ВО СКОПСКИОТ РЕГИОН (ПОСТОЈНА СОСТОЈБА)

1.1. Географска разместеност на населените места и населението во Скопскиот Регион

Скопската Котлина ја зафаќа територијата, која е ограничена со водоразделната линија по планините: Голешница, Караџица, Сува Планина, делови од Сува Гора и Жеден (границата го сече кањонот Матка на реката Треска во близина на ново-изградената брана Козјак) од десната страна на Вардар, а потоа преку Дервенската Клисура на Вардар преку водоразделот на Шар Планина (преку клисурата на реката Лепенец), Скопска Црна Гора и Градиштанска Планина се спојува со водоразделот по планината Голешница во близина на вливот на р. Пчиња во Вардар во Таорската Клисура. Во овие рамки котлината зафаќа 1924,2 km².

Скопскиот Регион, според административно територијалната поделба зафаќа територија од 1814.54 km² или 7 % од територијата на РС Македонија. Административно е поделен на 17 општини од кои 10 се таканаречени градски општини со седиште во населбите: Аеродром, Бутел, Гази Баба, Горче Петров, Карпош, Кисела Вода, Сарај, Центар, Чаир и Шуто Оризари, кои се во состав на градот Скопје и 7 се таканаречени селски општини со седиште во населените места: Арачиново, Илинден, Зелениково, Петровец, Студеничани, Сопиште, Чучер Сандево.

Релјеф. Релјефот на Скопската Котлина во основа го чинат две поголеми морфоструктурни форми и тоа планините со кои е ограничена котлината и рамницата на Скопското Поле. Станува збор за планинските масиви Скопска Црна Гора на север и североисток која се издигнува до околу 1600 m н.в (врвот Рамно, 1658 m а.н.в.), Градиштанската Планина на исток (врвот Венец 853 m а.н.в.), планината Китка (Китка, 1589 m а.н.в.), планината Голешница (Лисец, 1935 m а.н.в.), Мокра Планина со Солунска глава 2539 m а.н.в. од југ, планината Караџица (Миленков Камен 2217 m а.н.в.), Сува

Планина со Водно (Крстоар, 1066 m а.н.в.), Делови од планината Сува Гора (Табакон 1748 m а.н.в.), планината Жеден (Голем Жеден 1259 m а.н.в.) и пониски разграноци од Шар Планина.

Релјефот од високите планини е испресечен со повеќе клисурести и кањонести долини на неколку поголеми реки, кои (како ретко каде во Р Македонија) се среќаваат во рамницата на Скопското Поле. Тука, преку Дервенската Клисура навлегува реката Вардар, во која се влеваат реките Треска (низ Шишевската Клисура и кањонот Матка), Маркова Река и Кадина Река од десна и Лепенец (низ Качаничката Клисура), Серава и Пчиња од левата страна. Вардар ја напушта Скопската Котлина преку Таорската Клисура, а реката Пчиња преку Бадарската Клисура.

Релативната надморска височина на релјефот во Скопската Котлина се простира од 150-2540 m. Релативната надморска височина на рамниците е од 150-300 m. Според тоа во хипсометриска смисла релјефот во Скопската Котлина го чинат 344,0 km² рамници, 778,9 km² ридест релјеф и 801,3 km² типичен планински релјеф. Рамниците во Скопскиот Регион главно се простираат во Скопското Поле (на потегот од Горче Петров, Радишани, Арачиново, Миладиновци, Катланово, Драчево и подножјето на Водно). Токму во овој простор е лоциран и градот Скопје. Во пониските делови на планините (Скопска Црна Гора, Китка, Голешница, Караџица, Сува Гора со Осој, Жеден и Шар Планина до околу 750 m) се простира ридест релјеф, а во повисоките делови (главно над 750 m) се простира типичен планински релјеф.

Регионализација. Во Скопскиот Регион покрај административно територијалната поделба, според големината, релјефните и хидрографските одлики, традиционално, како посебни просторни целини се издвојуваат повеќе засебни области, предели и краеви. Такви се: Пределот на река Фуш, областа Каршијак, областа Торбешџата, Скопско Црногорие, Скопското Поле, Горните села и Долните села (Маркоски, 2006).

Во контекст на изработката на ГУП на град Скопје посебно значење има Скопското Поле, каде генерално е разместено поголемиот дел од населението и скоро во целот во него се простира градот Скопје.

Скопско Поле. Скопско Поле во основа се поистоветува со рамничарскиот дел во Скопската Котлина, кој се простира од околу 200 m до околу 350 m н.в., иако на одредени потези во него се вбројуваат и одредени ридски простори, како оние во северозападните и североисточните делови од котлината. Скопското Поле е издолжено во правец северозапад-југоисток. Северозападниот дел е потесен и релјефно поразновиден, а југоисточниот дел е поширок, понизок и порамен. Врз основа на овие условни карактеристики се издвојуваат:

- пределот на северозападниот дел на Скопско Поле и
- областа Скопска Блатија.

Предел на северозападниот дел на Скопско Поле. Ги зафаќа непосредните рамничарски територии покрај реката Вардар и притоците Треска и Лепенец до потегот на линијата Усје-Арачиново. Во овој предел главно е сместена градската структура на Скопје со сите управно-административни, стопански, културно-образовни, здравствено-социјални и останати инфраструктурни институции и објекти својствени за државен центар. Тука во границите на ГУП на Скопје се разместени населбите Аеродром, Бутел, Гази Баба, Горче Петров, Карпош, Кисела Вода, Сарај, Центар, Чаир и Шуто Оризари (истовремено и седишта на тн. градски општини) и повеќе непосредни приградски населби, како што се: Волково, Ново Село, Бардовци, Визбегово, Злокуќани, Стајковци и други.

Област Скопска Блатија. Областа Скопска Блатија се наоѓа во југоисточниот дел од Скопското Поле. Генерално областа Скопска Блатија се простира од линијата Усје-Арачиново, подножјето на Скопска Црна Гора, ридестите простори спрема Куманово и речните текови на Пчиња од исток и Вардар од југозапад. Во Скопска Блатија се разместени поголем број население места кои (поради близината на градот Скопје)

демографски се витални и стопански релативно добро развиени. Територијата административно е организирана со општините Арачиново, Илинден и Петровец.

Скопскиот Регион, како што е спомнато зафаќа површина од вкупно 1.814 km² (7,3% од територијата на РМ). Во овој регион, покрај 10-те општини кои спаѓаат во град Скопје, се наоѓаат и уште 7 општини кои се т.н. селски општини (МЛС, 2009, стр.7). Според податоците од пописот 2021 г. вкупниот број на население во Скопскиот Регион изнесува 607007 лица. Од нив 184467 жители или 30,4% живеат во руралната средина, а 422540 жители или 69,6% живеат во градот Скопје.

1.1.1. Разместеност на населението во руралната средина

Руралното население во Скопскиот Регион од вкупно 17 општини е разместено во 15 од кои 7 се т.н. селски општини (Арачиново, Зелениково, Илинден и Петровец, Студеничани, Сопиште и Чучер-Сандево) и 10 т.н. градски општини (Аеродром, Бутел, Гази Баба, Горче Петров, Карпош, Кисела Вода, Сарај и Центар, Чаир, Шуто Оризари). Руралното население со пописот од 2021 г. и во градските и во селските општини изнесува 184467 жители или 30,4%. Од нив 103962 лица живеат во руралната средина на така наречените селски општини, а 80505 жители живеат во општини со седиште во село.

1.1.2. Разместеност на населението во градската средина на Скопје

Градското население во Скопскиот Регион е разместено во 10 општини (Аеродром, Бутел, Гази Баба, Горче Петров, Карпош, Кисела Вода, Сарај, Центар, Чаир и Шуто Оризари). Од нив само во општините Центар и Чаир живее само градско население, а во останатите општини се среќаваат и селски населби со рурално население. Во продолжение анализата ќе се одвива така што ќе биде земено предвид само градското население во границите на ГУП на градот Скопје. Во таа смисла според податоците од пописот 2021 г. вкупниот број на население во градските општини изнесува 526502 лица. Од нив 103962 жители или 19,7 % живеат во руралната средина, а 422540 жители или 80,3% живеат во градот Скопје.

1.1.2.1. Дефинирање на просторните единици за анализа на населението во град Скопје во граници на ГУП (општини, градски реони и квартали)

Градот Скопје е посебна административна територијална единица на локалната самоуправа (Закон за територијалната организација на локалната самоуправа од 2004 г., чл.1) во кој се издвојуваат 10 општини (чл.3).

Табела 01. Преглед на општините во градот Скопје и населените места во состав

Р.бр	Градски Општини	Населени места во состав
1	Аеродром	Долно Лисиче
2	Бутел	Визбегово, Љубанци, Љуботен и Радишани
3	Гази Баба	Брњарци, Булачани, Гоце Делчев, Идризово, Инџиково, Јурумлери, Раштак, Синѓелиќ, Смиљковци, Стајковци, Страчинци, Црешево и Трубарско
4	Горче Петров	Волково, Грачани, Кучково, Никиштани, Ново Село и Орман
5	Карпош	Бардовци и Горно Нерези
6	Кисела Вода	Драчево и Усје
7	Сарај	Арнакија, Бојане, Буковиќ, Глумово, Горно Свиларе, Грнец, Дворце, Долно Свиларе, Кондово, Копаница, Крушопек, Ласкарци, Љубин, Матка, Паничари, Радушја, Раовиќ, Рашче, Рудник радуша, Семениште, Чајлане и Шишево
8	Центар	/ целосно градска општина
9	Чаир	/ целосно градска општина
10	Шуто Оризари	Горно Оризари

Извор:

Закон за територијалната организацијата на локалната самоуправа во Република Македонија, Службеник весник, бр.55/16.08/04.

Според податоците во табелата се констатира дека во поголемиот дел од општините покрај непосредните градски средини (населби) во нивниот состав се наоѓаат и одреден број селски населби. Со оглед на географската посебност на селските населби, понатамошните демогеографски анализи се однесуваат само на непосредната градска средина во границите на ГУП на градот Скопје (2022-2032).

Функционално, со ГУП на град Скопје 2012-2022, утврдени се 11 реони и 162 градски четврти.

Табела 02. Преглед на површините и простирањето на градските реони и градски четврти во општините на град Скопје во граници на ГУП

Градска Општина	Површина на цела општина ha	Површина на општина во граници на ГУП на град Скопје (ha)	градски реони во општината	Број на четврти	
Аеродром	2111.8593	991.3347	И и ЈИ	18	/
Бутел	5450.1440	668.1798	ССИ и С	16	(1 четврт се дели со Карпош и Чаир, 1 со Горче Петров)
Гази Баба	11176.8674	2093.6974	СИ, С, ССИ и ЦС	27	/
Горче Петров	6675.5194	944.5859	СЗ	22	(1 четврт се дели со о. Карпош)
Карпош	3616.0508	1550.4212	Ј, З, СЗ, ССЗ, ССИ и ЦС	19	(1 четврт се дели со о. Будел и Чаир, 2 се делат со општина центар и 1 со Бутел)
Кисела Вода	3367.2810	908.0164	Ј, ЈИ	14	(1 се дели со Центар и 1 со Карпош)
Сарај	22891.7466	210.7178	СЗ	3	(само населбата Сарај)
Центар	723.1979	722.4112	Ц, И, З, ЦС и Ј	30	(2 се делат со Карпош, 1 со Чаир и 1 со Кисела Вода)
Чаир	335.0988	334.3121	ЦС и ССИ	6	(ЦС2 се дели со о. Центар, 1 со Бутел, 1 со Карпош)
Шуто Оризари	753.5268	366.3835	С	6	(1 се дели со Бутел)
ВКУПНО	57101.292	8790.06	11	162	

Извор:

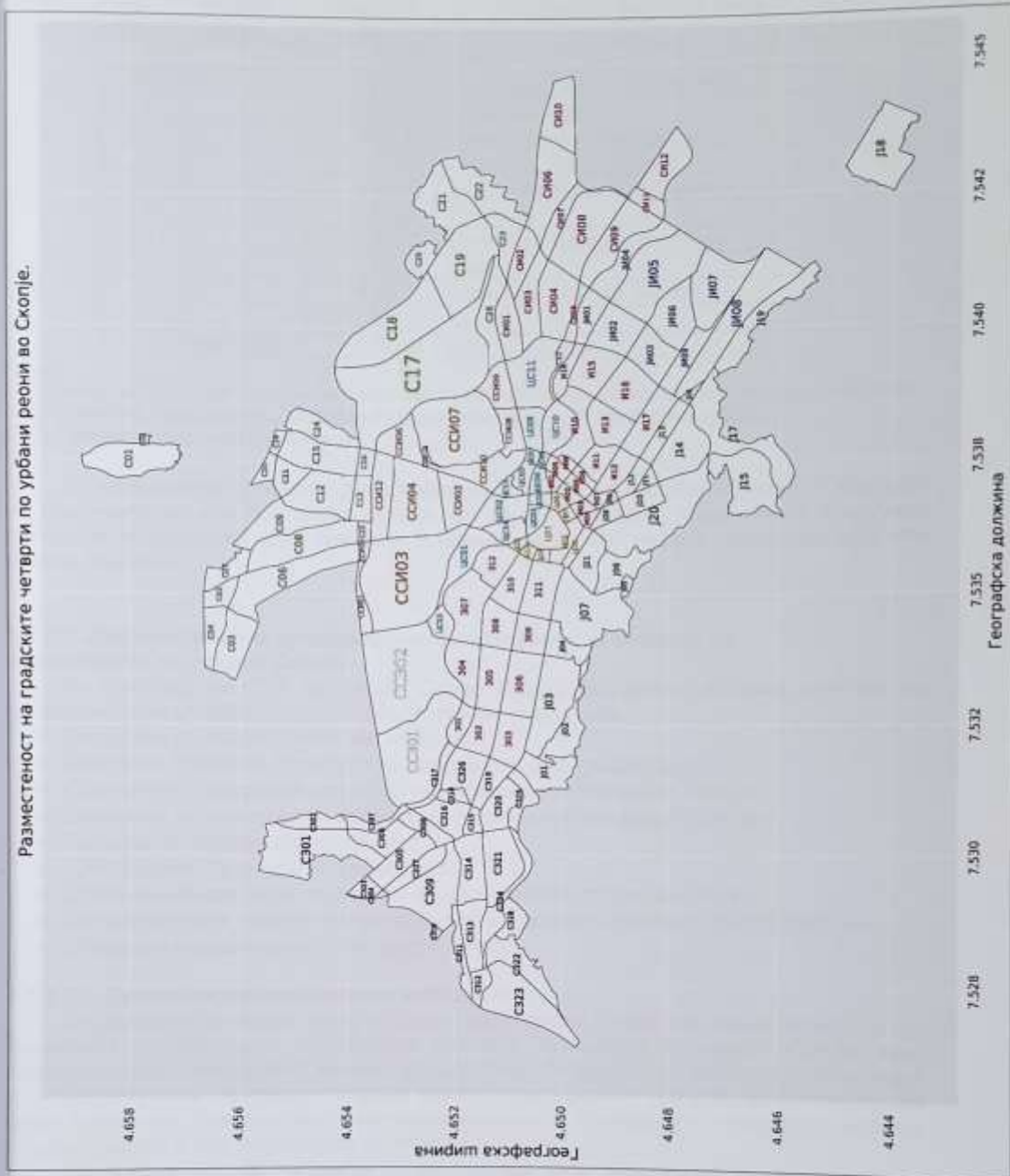
ГУП Скопје, 2012 г. Картометриски податоци по опфати на општини, градски четврти и блокови, ГУП Скопје, 2012 г., Евидентирано од истражувачите.

Од податоците се констатира дека територијата на општините кои го тангираат градот Скопје во граници на ГУП изнесува 571,01292 km². Поголем дел од оваа површина 483,03365 km² припаѓа на руралната средина во која најмногу учествуваат општините Сарај со 228,9 km² и Гази Баба со 111,8 km².

Градот Скопје во граници на ГУП зафаќа вкупно 8790,06 ha. Во него најголема површина зафаќаат општините Гази Баба со 2093,6974 ha и Карпош со 1550,4212 ha. Исклучиво градски се општините Центар и Чаир.

Во рамките на општините во градот Скопје се издвоени 11 градски реони со 162 градски четврти. Некои од наведените реони генерално се преклопуваат со границите на општините, а кај некои (заради географските детерминанти) делови од една или повеќе општини припаѓаат на еден реон и обратно делови од повеќе реони припаѓаат на една или повеќе општини.

Разместеност на градските четврти по урбани реони во Скопје.

Карта 01. Разместеност на градските четврти по градски реони во Скопје